

УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

Матеріали
І Міжнародної науково-практичної конференції

ШЛЯХ ДО НАУКИ: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Дніпро
2018

Оргкомітет

Голова оргкомітету:

Приймаченко Д. В., проректор з наукової роботи Університету митної справи та фінансів, доктор юридичних наук, професор.

Члени оргкомітету:

Калашникова О. Л., завідувач кафедри гуманітарної, психологічної підготовки та митної ідентифікації культурних цінностей, доктор філологічних наук, професор.

Перинець К. Ю., доцент кафедри гуманітарної, психологічної підготовки та митної ідентифікації культурних цінностей, кандидат філологічних наук.

Тараненко К. В., доцент кафедри гуманітарної, психологічної підготовки та митної ідентифікації культурних цінностей, кандидат філологічних наук.

Козинець І. І., доцент кафедри гуманітарної, психологічної підготовки та митної ідентифікації культурних цінностей, кандидат педагогічних наук.

Шлях до науки: лінгвокультурологічна підготовка іноземних студентів: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (14 травня 2018 р.) – Дніпро – 89 с.

Окремі доповіді друкуються в авторській редакції
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів
За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на автора

© Університет митної справи
та фінансів, 2018

Солодюк Наталія Володимирівна (Україна)

Дніпро, ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мовної підготовки

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Об'єктивне прискорення науково-технічного і соціального прогресу, кризові екологічні, демографічні, політичні та інші явища, що виникли в сучасному світі, неминуче позначаються на системі професійної освіти. Традиційні педагогічні засоби виховання, змісту й організації навчально-виховного процесу все частіше не спрацьовують. Педагогові важливо бути готовим до ухвалення нестандартних рішень, активної участі в інноваційних процесах, щоб формувати творчі здібності студентів. Для сучасного спеціаліста недостатньо володіти лише інформацією, необхідно вміти правильно нею оперувати й утворювати нові знання. Важливо в період навчання в університеті формувати у майбутнього фахівця дослідницьку компетентність – готовність і здатність до дослідницької діяльності.

Сучасні вчені (Л. Голуб, Н. Демешкант, І. Зимня, В. Краєвський, В. Луговий, О. Лукашевич, С. Маркова, Н. Мордовцева, В. Нагаєв, З. Обліцова, О. Пометун, А. Хуторський, І. Чечель, Н. Шестак та ін.) висвітлюють методологічні, теоретичні та прикладні аспекти організації дослідницької діяльності студентів та формування дослідницьких умінь.

У вітчизняній педагогіці прийнято розрізняти поняття „компетенція” і „компетентність”. За тлумачними словниками компетентність визначається як властивість за значенням компетентний. Компетентний – це 1) який має достатні знання в якій-небудь галузі; 2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний. Компетенція – 1) добра обізнаність із чим-небудь; 2) коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи. Наведені визначення показують, що компетентність – більш широке поняття,

яке охоплює знання певної галузі, а компетенція – обізнаність у одному напрямку діяльності [9].

Більш чітко розмежування означених понять спостерігаємо в наукових студіях І. Зимньої, В. Краєвського, А. Хуторського. У баченні науковців компетенція – коло питань, у яких людина добре обізнана, має пізнання і досвід [1].

Компетенція – узагальнена відчужена, завчасно задана соціальна вимога до освітньої підготовки учня, необхідна для його ефективно та продуктивної діяльності в певній сфері. Компетентність – сформована якість особистості (сукупність якостей) учня і мінімальний досвід діяльності у заданій сфері [1].

О. Пометун окреслює провідні ознаки ключових компетенцій, серед яких поліфункціональність як здатність особистості вирішувати найрізноманітніші проблеми в особистому й суспільному житті; надпредметність та міждисциплінарність як широта функціональності компетентності (у професійній, суспільній, побутовій тощо сфері); багатомірність як віддзеркалення знань, розумових процесів, інтелектуальних умінь, стратегій, технологій, емоцій, оцінок, творчих надбань; забезпечення розвитку особистості: логічного, креативного, рефлексивного мислення особистості, її самовизначення, самовиховання тощо [5].

Здійснимо спробу визначити суть дослідницької компетентності звернемося до визначення дослідницької діяльності загалом, модель якої розроблена О. Леонтьєвим. У ній діяльність розуміється як система взаємозв'язаних компонентів: потреби – мотиви – цілі; дії – операції – умови. Загальна модель конкретизована стосовно дослідницької діяльності. Зауважимо, що в основі дослідницької діяльності лежить найважливіша потреба в нових знаннях і результатах цієї діяльності. Ця потреба – невід'ємна складова особистості (С. Рубінштейн).

Дослідницька діяльність – культурний механізм розвитку науки (М. Каган). Вона формує емоційно-ціннісне відношення до світу, власної

діяльності, виховує потреби і мотиви (З. Обліцова, А. Пентін). Ми виходимо з положень (М. Каган, Н. Шестак), що наука як компонент культури має свої ціннісні принципи і норми: істинність, новизну, відтворюваність, універсалізм, спільність, свободу критики.

Загальноприйнято вважати, що дослідницька діяльність є діяльність, яка характеризується спрямованістю на отримання нових знань. Вона служить способом активного пошуку, побудови знань, формування нового досвіду. Дослідницьку діяльність диференціюють на науково-дослідну та навчально-дослідну: науково-дослідна діяльність характеризується об'єктивною новизною знань; навчально-дослідна діяльність організовується педагогом, новизна знань тут суб'єктивна (А. Леонтович). З метою розвитку діяльнісного підходу, сучасні науковці (І. Зимня, В. Краєвський, А. Хуторський) звертаються до його інтеграції з компетентнісним підходом. Це зумовлено тим, що компетентнісний підхід більшою мірою направлений на конструювання надпредметного змісту, формування діяльності, у тому числі дослідницької; і в меншій – на засвоєння знань з предмета. Суть цієї інтеграції, згідно концепції А. Леонтьєва: індивідуальна практика – компетентність.

На сьогодні існують різні підходи до визначення суті дослідницької компетентності. Учені розглядають дослідницьку компетентність як результат грамотно спланованої дослідницької діяльності (написання дослідницької роботи, постановка й аналіз результатів експерименту тощо).

У своїй роботі О. Ушаков зазначає, що дослідницька компетентність – інтегральна властивість особистості, що проявляється в готовності й здатності до самостійної діяльності з розв'язування дослідницьких задач та творчого перетворення дійсності на основі сукупності особистісно усвідомлених знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень [10].

Як свідчить у своїй праці Є. Феськова, дослідницька компетентність являє собою усвідомлену готовність своїми силами просуватися в засвоєнні і побудові системи нових знань, переживаючи акти розуміння, смислотворчості і саморозвитку [3]. Авторка виділяє три основні

компоненти дослідницької компетентності: мотиваційно-особистісний, інтелектуально-творчий, когнітивний і діяльнісно-операційний. Мотиваційно-особистісний компонент характеризується мотивацією та пізнавальною активністю; здатністю до подолання когнітивних труднощів; самостійністю у процесі пізнання, прийняття рішень та їх оцінки; емоційним ставленням до навчання, дослідницькою діяльністю. Інтелектуально-творчий компонент спрямований на розвиток пізнавальних процесів і навчальних навичок (загальний рівень і динаміка розвитку); рівень інтелекту; експериментальне мислення; рефлексивні здібності; загальний рівень креативності; прояв креативності в проблемній ситуації. Креативний компонент – знання сутності і технологій основних методів дослідження. Діяльнісно-операційний компонент характеризується баченням проблеми; постановкою питань; висуненням гіпотези; оволодінням навичками проведення експериментів; умінням структурувати матеріал тощо [11].

Процес розвитку дослідницької компетентності студентів у професійній підготовці орієнтований на реалізацію їх дослідного й особистісного потенціалу, становлення готовності до активної творчої професійної діяльності.

Дослідницька компетентність є не тільки продуктом навчання, а й наслідком саморозвитку студента, його особистісного зростання.

Загальна мета системи формування дослідницької компетентності майбутнього спеціаліста – сформувати здатність вирішувати різні типи професійних дослідницьких завдань.

У своїй роботі С. Осипова звертає увагу на перетворювальний характер дослідницької компетентності і представляє її інтегральну особистісну якість, що виражається в готовності і здатності самостійно засвоювати й отримувати нові знання в результаті перенесення смислового контексту наявних знань, умінь, навичок і засобах діяльності [8, с. 130]. Учена виділяє три основні елементи дослідницької компетентності, що виражаються в наступних здібностях: виділення мети діяльності; визначення предмета, засобів діяльності,

реалізація поставлених дій; рефлексія, аналіз результатів діяльності (співвіднесення досягнутих результатів з поставленою метою) [8, с. 130].

Як зазначає Н. Демешкант, що розвиток дослідницьких умінь дозволяє студенту не тільки відтворювати зміст вивченого матеріалу, але й міркувати самостійно, усвідомлюючи закономірності та логічні зв'язки вивченого матеріалу [3, с. 24].

Автори по-різному визначають місце дослідницької компетентності в різних класифікаціях ключових компетентностей. І. Зимня подає таку класифікацію дослідницької компетентності як „компетентність, що відноситься до діяльності людини”. У класифікації А. Бараннікова дослідницької компетентності відводиться самостійна роль поряд з навчальною, соціально-особистісною, комунікативною, особистісно-адаптивною та компетентністю в області організаторської діяльності та співпраці. Дослідницька компетентність за А. Хуторським розглядається як складова частина пізнавальної компетентності, яка включає „елементи методологічної, надпредметної, логічної діяльності, способи організації цілепокладання, планування, аналізу, рефлексії”. Вона також служить компонентом компетентності особистого самовдосконалення, спрямованої на освоєння способів інтелектуального і духовного саморозвитку [12].

Дослідницька компетентність розглядається також як ступінь оволодіння дослідницькою компетенцією, особистісна характеристика людини. Поділяємо думку В. Краєвського та А. Хуторського, які розглядають кожну компетенцію, в тому числі дослідницьку, як єдність трьох складових: когнітивної, або змістовної, технологічної, або процесуальної, й особистісної. Згідно авторів, під дослідницькою компетентністю слід розуміти знання як результат пізнавальної діяльності людини в певній галузі науки, методи, методики дослідження, якими він повинен опанувати, щоб здійснювати дослідницьку діяльність, а також мотивацію і позицію дослідника, його ціннісні орієнтації.

Дослідницька компетентність студентів – це здатність реалізувати на практиці свій потенціал (знання, вміння, досвід, особистісні якості) для

успішної продуктивної діяльності в професійній і соціальній сфері, усвідомлювати її соціальну значимість й особисту відповідальність за результати цієї діяльності та необхідність її постійного вдосконалювання.

Таким чином, ми бачимо, що для ефективного формування дослідницької компетентності, насамперед треба навчити студентів працювати самостійно, здобувати знання з різних джерел інформації. Дослідницька компетентність має формуватися у людини, як одна з невід'ємних складових у ході навчально-пізнавальної діяльності

ЛІТЕРАТУРА

1. Гордієнко Г. Компетентнісний підхід до навчання майбутніх документознавців / Г. Гордієнко // Українська мова і література в школі. – 2010. – № 4. – С. 5 – 10.
2. Гузеев В. В. Методы и организационные формы обучения. / В. В. Гузеев. – М.: Народ. образование, 2001. – 127 с.
3. Демешкант Н. А. Розвиток дослідницьких умінь як основа формування наукового світогляду студентів вищих навчальних закладів / Н. А. Демешкант // Нові технології навчання. Науково-методичний збірник – К.: 2007. – Вип. 47. – С. 23 – 25.
4. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34 – 42.
5. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / Олена Іванівна Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Колективна монографія / За заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ, 2004. – С. 15-24.
6. Луговий В. І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні / В. І. Луговий // Педагогіка і психологія: Вісник АПН. – 2009. – №2. – С. 14 – 27.

7. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі: навч. посібник / В.М. Нагаєв. – К. : Центр учб. літ-ри. – 2007. – 232 с.

8. Осипова С. И. Развитие исследовательской компетентности одаренных детей. – ГОУ ВПО „Государственный университет цветных металлов и золота” / С. И. Осипов // Электронный ресурс / Режим доступа: www.fkgpu.ru/conf/17.doc.

9. Словник-довідник з української лінгводидактики : Навчальний посібник / [кол. авторів за ред. М. Пентиліук]. – К. : Ленвіт, 2003. – 149 с.

10. Ушаков А. А. Развитие исследовательской компетентности учащихся профильной школы как личностно-осмысленного опыта осуществления учебно-исследовательской деятельности /А. А. Ушаков // Вестник Адыгейского государственного университета. – Майкоп: Изд-во АГУ, 2008. – С. 123 – 126.

11. Феськова Е. В. Составляющие элементы исследовательской компетентности / Е. В.Федькова // Электронныйресурс / Режим доступа: http://gdt.k26.ru/gnpk/index.php?option=com_content.

12. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 55 – 61.